

FEM DRAMAER: Erik Bjerck Hagen tar for seg fem dramaer av Henrik Ibsen og hvordan de er blitt forstått. Her fra en tidligere oppsetning av *Et dukkehjem* på Riksteatret, med Glenn André Kaada og Utrikke Hansen Døvingen.

Foto: Jon-Michael Josefsen, NTBSCANPIX

Ibsen uten teoretisk fasit

KRITISK: Litteraturprofessor Erik Bjerck Hagen stiller seg kritisk til om litteraturvitenskapens teori-mølle har klart å kverne Ibsen på nytt.

ANMELDELSE KJETIL KORSLUND anmeldelse@vln.no

Erik Bjerck Hagen ved Universitetet i Bergen er i dag den mest fremtredende av norske litteraturforskere. Han har gjort seg bemerket som en original og skarp anmelder, men enda mer knyttes han til sitt oppgjør med den nye litteraturforskning som har dominert i norsk akademia etter krigen: der man har forsøkt å løsrive litterære tekster fra deres historiske kontekst, og søkt formalistiske lesninger ut ifra ideen om at teksters vesen eksisterer uavhengig av både forfatter og leser. Bjerck Hagen har i flere sammenhenger, blant annet med boken *Kampen om litteraturen* (2012), pekt på svakheter ved denne skolen, og hvordan dens legitimering har bestått i å fortjene tidligere litteraturforskning med det misvisende adjektivet «historisk-biografisk».

Fortsatt kritikk. Bjerck Hagens nye bok om Ibsen-tolkninger er grunnleggende en fortsettelse av den samme kritikken.

Her gjennomgår han de fem dramaene *Et dukkehjem*, *Gen-*

gangere, *En folkefjende*, *Vildanden* og *Rosmersholm*. Han fremlegger først sin egen oppfatning av dramaenes hovedkonflikter, deretter gjennomgår han samtidig resepsjon blant anmeldere og kritikere i og utenfor akademia, før han kommenterer hvordan dramaene er blitt forstått av Rokseth-skolen (etterkrigs tidens litteraturforskere).

«Det finnes ikke en ekstern «nøkkel» som kan forklare Ibsens dramaer en gang for alle.

Kjetil Korslund

Tendensstykker. Alle de fem dramaene til Ibsen var tendensstykker i den forstand at de behandlet politiske, moralske og religiøse stridsspørsmål i sin tid. Et poeng for Bjerck Hagen, er at det ikke er noen selvfølge hvordan man skal forstå et Ibsen-drama. Dette viser han

også klart ved hvordan samtiden tolket stykkene vidt forskjellig. Var Ibsen et taleror for dem som ville det gamle samfunnets umoral til livs, eller kritiserte han selvpotatte opportunistiser som brukte oppgjøret med det gamle til å mele sin egen kake? Dessuten kommer vi i alle dramaene inn i en handling hvor det viktigste allerede er skjedd, men dette ligger alltid innhyllt i en uklarhet hvor publikum selv må rekonstruere tidligere hendelser ut ifra hvordan stykkenes personer forholder seg til en fortid de vil tildekke, eller bringe frem i lys.

«Teorisme». Bjerck Hagen kritiserer Rokseth-skolen for det han kaller «teorisme». Det vil si at de nærmer seg teksten med en overordnet teori, og bruker denne til å forstå en tekst. Men det man dermed utforsker, er ikke den litterære teksten, men teoriens holdbarhet: Hvordan fungerer denne teorien anvendt på en gitt tekst?

De litterære stykkene blir dermed bare brikker i et spill hvor deres interesse bestemmes ut ifra hvordan de bekrefter eller befester visse teoretiske nøkkelbegreper. For eksempel ser ikke Aile Kittang *Et dukkehjem* primært

SAKPROSA

Erik Bjerck Hagen
**HVORDAN
LESE IBSEN.
SAMTALEN
OM HANS
DRAMATIKK
1879–2015**

Universitetsforlaget

Grundt om Ibsen-tolkinger.

om et drama om kjønnsroller og maktmønstre, men som en dyper eksistensiell frigjøringsprosess. Gjennom doktor Ranks nært forstående død, erfarer Nora dødens nærver i livet, og dette bidrar til at hun klarer å frigjøre seg fra Helmer og hans verden.

Heidegger. «Vårt «være-til-doden», med alt det fører med seg av angst og uhygge, er den eksistensiellstrukturen som dannar vilkåret for vår ontologiske fridom sammen med vår kreativitet og vår evne til autentisk handling», skriver Kittang.

Kittang bruker her Heideggers terminologi for eksistens som sådan til å beskrive Noras valg. Men dette virker mer som et argument for Heideggers filosofi, enn som oppklarende rundt Noras valg. I løpet av stykket tviler hun mer og mer på sin manns karakterstyrke, og da sannheten om vekselen kommer for en dag, innser hun at hun aldri har fått være et selvstendig individ overfor sin mann, og at hun selv har bidratt til dette ved å agere som hans lekerfugl. Publikum forstod dette, selv om hverken de eller Ibsen hadde hørt om Heidegger.

Ingen nøkkel. Bjerck Hagen mener stykket ble godt forstått allerede i 1879: Den tradisjonelle mottakelsen og kritikken av stykket har vært nyansert. Nyere forskning har oversett dette, og tilført lite nytt via bruk av teorier som postulerer at Ibsens stykker egentlig handler om noe annet fordi de kan leses som noe annet når de brukes til å eksemplifisere en teori. Bjerck Hagen mener alle nye lesninger må forholde seg til den tolkningstradisjonen som allerede finnes, og at nye innspill må prøves mot disse. Det finnes ikke en ekstern «nøkkel» som kan forklare Ibsens dramaer en gang for alle.